Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

7. veebruar 2019*

Eelotsusetaotlus – Sotsiaalkindlustus – Määrus (EÜ) nr 883/2004 – Artikkel 67 – Perehüvitiste taotlus, mille on esitanud isik, kes on lõpetanud pädevas liikmesriigis töötamise, kuid elab seal jätkuvalt – Õigus perehüvitistele selliste pereliikmete eest, kes elavad teises liikmesriigis – Saamise tingimused

Kohtuasjas C-322/17,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel High Court'i (kõrge kohus, Iirimaa) 15. mai 2017. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 30. mail 2017, menetluses

Eugen Bogatu

versus

Minister for Social Protection

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: neljanda koja president M. Vilaras kolmanda koja presidendi ülesannetes, kohtunikud J. Malenovský (ettekandja), L. Bay Larsen, M. Safjan ja D. Šváby,

kohtujurist: P. Mengozzi,

kohtusekretär: ametnik C. Strömholm,

arvestades kirjalikus menetluses ja 6. juuni 2018. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– E. Bogatu, esindajad: *solicitor* C. Stamatescu ja D. Shortall, *BL*,

– Minister for Social Protection, esindajad: M. Browne, C. Keane ja A. Morrissey, keda abistasid M. D. Finan, *BL* ja R. Mulcahy, *SC*,

– Ühendkuningriigi valitsus, esindajad: C. Crane ja S. Brandon, keda abistas *barrister* K. Apps,

– Euroopa Komisjon, esindajad: D. Martin ja J. Tomkin,

olles 4. oktoobri 2018. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: inglise.

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta (ELT 2004, L 166, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 72) artikli 11 lõiget 2 ja artiklit 67.

2 Taotlus on esitatud Eugen Bogatu ja Minister for Social Protectioni (sotsiaalkaitseminister, Iirimaa) (edaspidi „minister“) vahelises vaidluses otsuse üle, millega minister keeldus maksmast talle perehüvitisi ühe osa perioodi eest, mida tema taotlus puudutas.

Õiguslik raamistik

3 Nõukogu 14. juuni 1971. aasta määrus (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes (muudetud ja ajakohastatud nõukogu 2. detsembri 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 118/97 (EÜT 1997, L 28, lk 1; ELT eriväljaanne 05/03, lk 3)) (edaspidi „määrus nr 1408/71“) tunnistati kehtetuks 1. mail 2010, kui hakkas kehtima määrus nr 883/2004.

4 Määruse nr 1408/71 artikli 2 „Isikud, kelle suhtes määrus on kohaldatav“ lõige 1 sätestas:

„Käesolevat määrust kohaldatakse töötajate või füüsilisest isikust ettevõtjate suhtes, kelle suhtes kehtivad või on kehtinud ühe või mitme liikmesriigi õigusaktid […], samuti nende pereliikmete […] suhtes.“

5 Selle määruse artikkel 73 pealkirjaga „Töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja, kelle pereliikmed elavad muus liikmesriigis kui pädev riik“ sätestas järgmist:

„Töötajal […], kelle suhtes kehtivad liikmesriigi õigusaktid, on õigus saada teise liikmesriigi territooriumil elavate pereliikmete eest esimese riigi õigusaktides ettenähtud perehüvitisi, nii nagu elaksid pereliikmed selles riigis […]“.

6 Määruse nr 883/2004 artikli 2 „Isikud, kelle suhtes määrus on kohaldatav“ lõige 1 sätestab:

„Käesolevat määrust kohaldatakse liikmesriigi kodanike […], samuti nende pereliikmete […] suhtes.“

7 Selle määruse II jaotises „Kohaldatava õiguse kindlaksmääramine“ asub artikkel 11 „Üldreeglid“, mille lõikes 2 on sätestatud järgmist:

„Käesoleva jaotise eesmärgil käsitletakse isikuid, kes saavad rahalisi hüvitisi seoses oma tööga […] või selle tõttu, nimetatud tegevusega tegelejateks. […]“.

8 Nimetatud määruse III jaotises „Erisätted eri kategooriate hüvitiste kohta“ asuvas 8. peatükis „Perehüvitised“ on artikkel 67 „Teises liikmesriigis elavad pereliikmed“, milles on sätestatud:

„Isikul on õigus perehüvitistele kooskõlas pädeva liikmesriigi õigusaktidega, sealhulgas oma teises liikmesriigis elavate pereliikmete jaoks, nagu elaksid nad esimesena nimetatud liikmesriigis. […]“.

9 Sama määruse samas peatükis asuvas artiklis 68 „Prioriteetsuse määramise eeskirjad kattumise puhul“ on sätestatud eelkõige:

„1. Kui samal perioodil ja samadele pereliikmetele antakse hüvitisi enam kui ühe liikmesriigi õigusaktide alusel, rakendatakse järgmisi prioriteetsuse eeskirju:

a) kui hüvitisi maksavad mitu liikmesriiki erinevatel alustel, on prioriteetsusjärjekord järgmine: esmalt õigused, mis saadakse töötamise või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise alusel, teiseks õigused, mis saadakse pensioni saamise alusel, ja lõpuks elukohast tulenevad õigused;

[…]“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

10 Eugen Bogatu on Rumeenia kodanik, kes elab alates 2003. aastast Iirimaal. Ta on kahe Rumeenias elava lapse isa.

11 E. Bogatu töötas Iirimaal 26. maist 2003 kuni 13. veebruarini 2009, kui ta oma töökoha kaotas. Sellest ajast saadik on ta saanud osamakselist töötuskindlustushüvitist (20. veebruarist 2009 kuni 24. märtsini 2010), seejärel mitteosamakselist töötutoetust (25. märtsist 2010 kuni 4. jaanuarini 2013), ja lõpuks haigushüvitist (alates 15. jaanuarist 2013 kuni 30. jaanuarini 2015).

12 27. jaanuaril 2009 taotles ta muu hulgas perehüvitist.

13 12. jaanuari 2011. aasta ja 16. jaanuari 2015. aasta kirjades teatas minister oma otsusest see taotlus rahuldada, välja arvatud 1. aprillist 2010 kuni 31. jaanuarini 2013 kestnud perioodi osas. Minister märkis ühtlasi, et tema keeldumine seoses selle perioodiga oli põhjendatud asjaoluga, et E. Bogatu ei täitnud sellel ajal ühtegi tingimust, mis annab talle õiguse saada peretoetusi Rumeenias elavate laste eest, kuna ta ei töötanud Iirimaal ega saanud seal osamakselist toetust.

14 E. Bogatu ei vaidlusta High Courtis (kõrge kohus, Iirimaa) asjaolusid, millele minister oma keeldumises tugines, vaid väidab, et minister lähtub liidu õiguse ekslikust tõlgendamisest.

15 Sellega seoses väidab ta eelkõige, et määruse nr 883/2004 artiklit 67 tuleb tõlgendada samamoodi nagu määruse nr 1408/71 artiklit 73, millest tulenes, et igal isikul, kes on ühes liikmesriigis töötajatele kehtiva sotsiaalkindlustuskorra alusel kindlustatud, on õigus saada perehüvitist pereliikmete eest, kes elavad teises liikmesriigis, isegi kui see isik oli lõpetanud töötamise ega saanud osamakselisi hüvitisi.

16 Kaitseks väidab minister, et määruse nr 883/2004 artiklit 67 ei saa tõlgendada samamoodi nagu määruse nr 1408/71 artiklit 73. Nimelt, erinevalt teisena mainitud artiklist, mida kohaldati kõigile „töötajatele“, kasutab esimene mainitud artikkel neutraalset sõna „isik“. Lisaks tuleb seda sõna ennast mõista määruse nr 883/2004 artikli 11 lõike 2 alusel, millele määruses nr 1408/71 ei ole vastet ja millest nähtub selgelt, et isikut, kes enam ei tööta, saab edasi lugeda selle tegevusega tegelejaks üksnes juhul, kui ta saab rahalisi hüvitisi seoses oma tööga või selle tõttu.

17 Eelotsusetaotluses märgib High Court (kõrge kohus) esiteks, et vaidlust ei ole selles, et Iirimaal on pädevus määrata E. Bogatule perehüvitisi määruse nr 883/2004 artikli 67 tähenduses. Seejärel märgib ta, et Iirimaa õigusnormide kohaselt ei ole üldiselt vaja, et isik taotluse esitamise hetkel tegeleks või oleks minevikus tegelenud töötamisega Iirimaal, et ta võiks mõnda neist hüvitistest saada, ja et konkreetselt isiku puhul, kui on sellises olukorras nagu E. Bogatu, sõltub see õigus üksnes ühe tingimuse täitmisest, mis puudutab selle lapse vanust, kelle eest isik neid hüvitisi taotleb. Lõpuks märgib ta, et siinses asjas on E. Bogatul õigus perehüvitisi saada Iiri õigusnormide alusel, ilma et see mõjutaks määruse nr 883/2004 rakendamist.

18 Neil asjaoludel otsustas High Court (kõrge kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas määrus nr 883/2004, eelkõige [selle] artikkel 67 koostoimes [selle] artikli 11 lõikega 2 nõuab, et […] „perehüvitiste“ saamise õiguse omandamiseks peab isik olema pädevas liikmesriigis […] töötaja […] või teise võimalusena saama [nimetatud] määruse artikli 11 lõikes 2 osutatud rahalisi hüvitisi?

2. Kas määruse nr 883/2004 artikli 11 lõikes 2 sisalduvat viidet „rahalistele hüvitistele“ tuleb tõlgendada nii, et sellega viidatakse ainult ajavahemikule, mil taotleja tegelikult saab rahalisi hüvitisi, või tähendab see mis tahes ajavahemikku, mille jooksul on taotleja kindlustatud tulevase rahalise hüvitise suhtes, olenemata sellest, kas seda hüvitist on perehüvitise taotlemise ajal taotletud?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

19 Esimeses küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määrust nr 883/2004 ja eelkõige selle artiklit 67 koostoimes sama määruse artikli 11 lõikega 2 tuleb tõlgendada nii, et sellises olukorras nagu põhikohtuasjas tähendab isiku õigus saada perehüvitisi pädevas liikmesriigis seda, et isik peab nimetatud liikmesriigis töötama või saama sellelt liikmesriigilt seoses tööga või selle tõttu rahalisi hüvitisi.

20 Nagu ilmneb käesoleva kohtuotsuse punktidest 10–17, iseloomustavad põhikohtuasjas esinevat olukorda – nagu seda on kirjeldanud eelotsusetaotluse esitanud kohus – järgmised asjaolud. Esmalt, perehüvitist taotlenud isik elab pädevas liikmesriigis, nimelt Iirimaal, ja tegeles seal varem töötamisega, kuid on hiljem selle tegevuse lõpetanud. Seejärel, sellel isikul on kaks last, kes elavad teises liikmesriigis, nimelt Rumeenias. Lõpuks, ajavahemik, mille alusel nimetatud isik taotleb eelotsusetaotluse esitanud kohtult, et tunnistataks tema õigust perehüvitistele, on periood, mille käigus pädev liikmesriik maksis talle rahalisi hüvitisi, mida tema riigisisestes õigusnormides on määratletud „mitteosamakselise hüvitisena“.

21 Seda olukorda silmas pidades tuleb esiteks märkida, et määruse nr 883/2004 artikli 67 kohaselt on isikul õigus perehüvitistele kooskõlas pädeva liikmesriigi õigusaktidega, sealhulgas oma teises liikmesriigis elavate pereliikmete eest, nagu elaksid nad esimesena nimetatud liikmesriigis.

22 Niisiis nähtub selle artikli sõnastusest, et viidates „isikule“ tagatud õigustele, ei nõua see artikkel, et sellel isikul oleks kindel seisund, ja eelkõige, et ta oleks töötaja. Siiski ei ole seal täpsustatud nõudeid, mida võidakse kehtestada isiku õigusele perehüvitisi saada, vaid viidatakse selles küsimuses pädeva liikmesriigi õigusnormidele.

23 Neil asjaoludel, et vastata eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimusele, tuleb seda artiklit tõlgendada selle konteksti ja sellega taotletud eesmärgi alusel.

24 Mis puudutab esmalt konteksti, milles määruse nr 883/2004 artikkel 67 asub, siis tuleb märkida, et seda artiklit tuleb tõlgendada koostoimes eelkõige sama määruse artikli 68 lõike 1 punktiga a, mida kohaldatakse siis, kui perehüvitised on ette nähtud erinevatel alustel enama kui ühe liikmesriigi õigusnormides, ja mis näeb ette, et sellistel juhtudel tuleb kohaldada prioriteetsuse eeskirju, mille kohaselt tuleb arvesse võtta esmalt õigusi, mis saadakse töötamise või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise alusel, teiseks õigusi, mis saadakse pensioni alusel, ja lõpuks elukohast tulenevaid õigusi.

25 Kuna see säte loetleb mitu alust, mille põhjal isik võib perehüvitisi saada, sh ka töötamise alusel, siis ei saa määruse nr 883/2004 artiklit 67 mõista nii, et see on piiratud üksnes sellise tegevuse alusel saadud õigusega.

26 Mis puudutab seejärel määruse nr 883/2004 artikli 67 eesmärki, siis tuleb märkida, et liidu seadusandja eesmärk oli seda määrust vastu võttes laiendada selle kohaldamisala muudele isikutele kui määruse nr 1408/71 alla kuuluvad töötajad, ja eelkõige majanduslikult mitte-aktiivsetele isikutele, keda viimati nimetatud määrus ei käsitlenud.

27 See eesmärk tuleneb üldiselt liidu seadusandja valikust täpsustada määruse nr 883/2004 artikli 2 lõikes 1, et seda kohaldatakse „liikmesriigi kodanike“ suhtes, kes on või on olnud õigusaktidega hõlmatud ühes või mitmes liikmesriigis, samas kui määruse nr 1408/71 artikli 2 lõige 1 nägi ette, et seda varasemat määrust kohaldatakse „töötajatele“, kelle suhtes kehtivad või on kehtinud ühe või mitme liikmesriigi õigusaktid.

28 See eesmärk on konkreetselt perehüvitiste korral kajastatud määruse nr 883/2004 artiklis 67 mõiste „isik“ kasutamisega, samas kui selle eelkäija määruse nr 1408/71 artiklis 73 kasutati mõistet „töötaja“. Selle alusel väljendab määruse nr 883/2004 artikkel 67 liidu seadusandja tahet mitte enam piirata õigust perehüvitistele üksnes töötajatega, vaid laiendada seda teistele isikute kategooriatele.

29 Võttes arvesse kõiki neid asjaolusid, tuleb määruse nr 883/2004 artiklit 67 tõlgendada nii, et sellega ei ole nõutud, et isik tegutseks pädevas liikmesriigis töötamisega, et ta võiks seal saada perehüvitisi.

30 Teiseks tuleneb määruse nr 883/2004 artikli 11 lõikest 2, millele eelotsusetaotluse esitanud kohus oma küsimuses viitab, et isikut – kes saab seoses tööga või selle tõttu rahalist hüvitist, ja seega rahalist hüvitist, mille alus on sellise tegevuse varasem läbiviimine – tuleb lugeda talle kohaldatavate õigusnormide kindlaksmääramise eesmärgil selle tegevusega tegelejaks.

31 Siiski ilmneb käesoleva kohtuotsuse punktist 25, et määruse nr 883/2004 artiklit 67 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei nõuta, et liikmesriigi pädevus kindla isiku suhtes perehüvitiste valdkonnas tugineks mis tahes tööalase tegevuse läbiviimisele, sh minevikus toimunud töötamisele.

32 Sellest tuleneb, et rahaliste hüvitiste saamine – olenevalt olukorrast määruse nr 883/2004 artikli 11 lõike 2 alusel – ei oma mingit mõju käesoleva kohtuotsuse punktis 29 esitatud järeldusele.

33 Võttes arvesse kõiki eelnevaid kaalutlusi, tuleb esimesele küsimusele vastata, et määrust nr 883/2004, ja eelkõige selle artiklit 67 koostoimes artikli 11 lõikega 2 tuleb tõlgendada nii, et sellises olukorras nagu põhikohtuasjas ei tähenda isiku õigus saada perehüvitisi pädevas liikmesriigis seda, et isik peab nimetatud liikmesriigis töötama, ega seda, et ta peab saama sellelt liikmesriigilt seoses tööga või töötamise tõttu rahalisi hüvitisi.

Teine küsimus

34 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 883/2004 artikli 11 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et perehüvitiste taotlemise hetkel peab asjaomane isik tegelikult saama rahalisi hüvitisi või võib potentsiaalselt sellist hüvitist saada.

35 Arvestades esimesele küsimusele antud vastust, puudub vajadus eelotsusetaotlused esitanud kohtu teisele küsimusele vastata.

Kohtukulud

36 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrust (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta, ja eelkõige selle artiklit 67 koostoimes artikli 11 lõikega 2 tuleb tõlgendada nii, et sellises olukorras nagu põhikohtuasjas ei tähenda isiku õigus saada perehüvitisi pädevas liikmesriigis seda, et isik peab nimetatud liikmesriigis töötama, ega seda, et ta peab saama sellelt liikmesriigilt seoses tööga või töötamise tõttu rahalisi hüvitisi.

Allkirjad